

karti. Izboljšavo pa pomeni kazalo, ki pri 98 straneh komentarja nudi bralcu boljši pregled poglavij. Med poglavja, ki so enaka v obeh komentarjih, spadata še pregled literature in slovar pedoloških izrazov, ki ga v komentarju k listu Murska Sobota še ni. Izrazi in njihove razlage so povzete po Sušinovem slovarju Nauk o tleh. Na koncu obeh komentarjev so v prilogi opisani značilni pedološki profili z analitičnimi podatki. V komentarju k listu Ptuj je dodana še legenda kartografskih enot z oznako barve posamezne enote.

Pri tako obsežnem in zahtevnem delu, kot sta pedološka karta in njen komentar, se vrinejo drobne napake, ki pa ne vplivajo na pomen opravljenega dela. Tako je na karti Ptuj tiskarski škrat vrnil kartografsko enoto 33 med 26 in 27. V komentarju k listu Ptuj bi bilo bolje, da je diagram o temperaturah in padavinah na str. 15 vstavljen v tekst tako kot pri ostalih komentarjih, ker je nevarnost, da se izgubi. Oba komentarja je verjetno natisnila druga tiskarna kot komentar k listu Murska Sobota, kar bi bilo koristno označiti.

Z novima pedološkima kartama in njunima komentarjema so slovenski pedologi začeli hitreje stopati po poti izdajanja izsledkov večletnega kartiranja. Tega dejstva se poleg drugih strokovnjakov veselimo tudi geografi. Pedosfera je ena zelo pomembnih pokrajinskih sfer, ki izrazito vpliva na vegetacijo in sploh na značilnosti pokrajinsko geografskih enot ter njihovo diferenciacijo. Zato nove pedološke karte omogočajo temeljitejšo in globlje poznavanje prirodno geografskih značilnosti posameznih delov severovzhodne in osrednje Slovenije.

Franc Lovrenčak

Peter Fister, Umetnost stavbarstva na Slovenskem. Izdala in založila Cankarjeva založba, Ljubljana 1986, 440 strani.

Stavbarstvo z vsemi svojimi pojavnimi oblikami je pomembna in razpoznavna pokrajinska sestavina. V njem je začetan dolgoletni razvoj človekovih bivališč in drugih stavbarskih objektov, ki so služili najraznovrstnejšim potrebam in namenom. V stavbarski kulturi odkrivamo prenekatero prvine okolja, v katerem se je ta porodila, razvijala in prilagajala vsakokratnim potrebam preprostih ali izbranih slojev prebivalstva. Takšno vrednotenje stavbarstva v najširšem pomenu besede, in sicer na ravni vsakdanjega življenja, pomaga izluščiti tiste temeljne gospodarske, socialne in kulturološke dejavnike, ki so v medsebojni vzročni prepletenosti neposredno vplivali na smeri njegovega razvoja v posameznih obdobjih.

Fistrova knjiga Umetnost stavbarstva na Slovenskem je pomembno in izvirno delo. Vseskozi na različnih ter bogatih virih temelječa odkritja in spoznanja, ki segajo na zelo različna področja, pregledno prikazujejo in vrednotijo razvoj stavbarstva na Slovenskem od pradavnine do današnjih dni. Predstavitvam posameznih daljših ali krajših obdobj, ki so značilna in pomembna za razvoj našega stavbarstva, so namenjena posamezna poglavja. V luči stavbarstva in razvoja njegove tehnike in kulture je v prvem poglavju orisano obdobje od prazgodovine do prihoda Rimljanov. Drugo prikazuje rimsko dobo in prihod Slovanov. Sledi prikaz dobe od 8. do 12. stoletja, to je čas naseljevanja in udomačevanja slovenskih pokrajin. V 13. in 14. stoletju, ki sta zajeta in prikazana v četrtem delu knjige, je prišlo tudi na področju stavbarstva do vključevanja slovenskih pokrajin v širši evropski svet. V 15. stoletju je prišlo tudi na področju gradbeništva do uspešnega iskanja lastnih – domačih rešitev. Za to stoletje sta sicer značilni splošna družbena in gospodarska kriza. V 16. stoletju se pokažejo nove oblike bivanja in stanovanjske kulture; vse to je prikazano v šestem delu knjige. V naslednjem razdelku so s poudarjeno razčlenbo osvetljeni številni tuji vzori in pri-

kazane so nove naloge stavbarstva, ki so postale tudi šola domačih – slovenskih gradbenikov.

Šele v 18. stoletju je prišlo do izoblikovanja značilnosti slovenskih pokrajin. Tej kompleksni problematiki in razvojnim značilnostim je namenjen osmi del Fistrove knjige. Čedalje številnejši predpisi na področju stavbarstva so poleg mode in ljudskega stavbarstva značilnost preteklega stoletja. Vse to je razgrnjeno v devetem poglavju knjige. V naslednjem delu, ki zajema 20. stoletje, so predstavljeni in razčlenjeni arhitektura, urbanizem in oblikovanje, torej tiste dejavnosti in področja, ki dajejo osnovni pečat vsemu današnjemu stavbarstvu. V enajstem, sklepnem delu knjige z naslovom »O razumevanju problemov oblikovanja prostora« so prikazana nekatera osnovna načela oblikovanja, urejanja in preurejanja prostora in pokrajine kot delovnega in življenjskega okolja prebivalstva. V sklepnem delu knjige sta objavljena obsežen izbor in seznam glavnih stavbarskih spomenikov na Slovenskem. Poleg obširnega seznama uporabljene literature in virov je še pregled 656 dokumentarnih ilustracij (fotografije zavzemajo 30%, preostali del pa risbe, skice, načrti, tlorisi itd.). Zadnje strani knjige so namenjene krajevemu, imenskemu in stvarnemu kazalu. Spremno besedo knjigi na pot je napisal prof. dr. M. Kmecl.

Fistrova knjiga »Umetnost stavbarstva na Slovenskem« je nadvse dragocena tudi za geografa. V njej bomo odkrili tiste pomembne socialne, politične, gospodarske in tehnološke pa zgodovinske in tudi verske vzroke in pogoje, ki so vplivali na nastanek in razvoj naših domov, naselij, kulturnih spomenikov in pokrajin. Ponuja nam dokumentiran vpogled v življenje preteklih stoletij, ko so nastajale razlike, zlasti še med kmečkimi domovi in njihovimi bivališči, med posameznimi pokrajinami na Slovenskem. Vsaka stavba, pa najsi bo v mestu ali na podeželju, je imela v vsakdanjem življenju svojo funkcijo. Vzoredno s spremembami gospodarstva, načina življenja in stanovanjske kulture se je spremenilo stavbarstvo, njegova gradbena zasnova in vključenost v širši pokrajinski ambient. Skratka, knjiga pomeni izvirno, pregledno in sintetično delo, ki s svojimi dokumentarnimi izsledki bogati naše znanje o razvoju našega stavbarstva in naše kulturne pokrajine. Tudi zato bo naletela med geografi, zlasti še med preučevalci naselij in kulturne pokrajine, na širok odmev.

Milan Natek

RADOVI. Geografski odjel PMF Vseučilišča v Zagrebu, št. 19, 20, 21. Zagreb – 1984, 1985, 1986.

Že vrsto let močno pogrešamo geografske študije vsega ozemlja Jugoslavije. To vrzel deloma zapolnjujejo bolj ali manj kvalitetni pregledi posameznih republik in pokrajin. Med temi imamo po zaslugi revije Radovi verjetno največ sintetičnih, sistematičnih in metodološko najbolj poglobljenih regionalnogeografskih analiz prav za Hrvaško. Prednjačijo zlasti zadnje tri številke, ki so za nas še posebej zanimive, ker gre za sosednji teritorij, ki je geografsko tako heterogen, da vključuje večino naravnih in velik del družbenogeografskih elementov, značilnih za celotno Jugoslavijo.

V vseh treh številkah je že zaslediti določeno sistematično spremljanje predvsem nekaterih pojavov s področja demogeografije, urbanizacije in prometa. Tako piše Mladen Friganović v dveh člankih o eksodusnih območjih, (ne)razvitosti in populacijski politiki ter o demografsko strukturnih značilnostih mestnih in drugih naselij na Hrvaškem. Stjepan Šterc pa piše o demografskem razvoju naselij v pogojih prostorske izoliranosti na primeru obsavskih naselij Zagreba in Siska.

O problematiki urbanizacije piše Milan Vresk v razpravah o metropolitanski regiji Zagreba 1981. leta, o urbanizaciji Dalmacije v pogojih litoralizacije, o središčih